

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY
KKV-FEJLESZTÉS**

Időszak:

2013. augusztus

Dátum:

2013. augusztus 20.

SZÁZADVÉG
ALLOTTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA-ÉRTÉKELÉSI ÉS TÁJÉKOZTATÓ KÖZPONT

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	3
I. A KKV szektor általános jellemzése.....	5
1.1 Konjunktúra indexek.....	5
1.2 Egymilliárddal segítenék a KKV-hitelezést	7
II. Elemzések	8
2.1 GINOP társadalmi egyeztetésen	8
Illeszkedés a KKV Stratégiához	8
Tapasztalatok a pénzügyi eszközök hazai alkalmazásáról	11
2.2 Tovább bővül a kockázati tőke program.....	13
2.3 Vállalkozás-demográfia.....	17

Vezetői összefoglaló

Az Európai Unió tagországaiban, a vállalkozások körében végzett bizalmi felmérések szerint júliusban a kiskereskedelemben és feldolgozóiparban javultak a várakozások, miközben az építőiparban romlottak. Magyarországon ezzel majdnem teljesen ellentétesen alakultak a hasonló módszertan alapján számított bizalmi indexek. Miközben az építőipari vállalkozások bizalmi indexének javulása folytatódott, a feldolgozóipari és kiskereskedelmi cégek várakozásai alig változtak (a feldolgozóipari enyhén romlott is).

Július közepén publikálta a Policy Agenda aktuális KKV Konjunktúra Indexét, amely minimális mértékben 45,2 százalékról 45,4 százalékra emelkedett egy negyedév alatt, az előző hónapban hasonlóan javuló trendről számolt be a K&H bizalmi felmérése.

Július 11-én társadalmi egyeztetésre bocsátotta a Nemzetgazdasági Minisztérium a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programot. A KKV-k versenyképességének és foglalkoztatásának növelését kiemelt célként kezelő, egyeztetésre bocsátott program még csak rövid tervezet, így részletes elemzése nem lehetséges. Elemzésünkben röviden bemutatjuk, hogy a program mennyiben illeszkedik a nemzetközi versenyképességi felmérésekben megfogalmazott problémákhoz és a várhatóan szeptemberben Kormány elé kerülő KKV Stratégiához, másrészt bemutatjuk, hogy a korábbi tervezési időszakban használt pénzügyi eszközök felhasználása során milyen tapasztalatokkal gazdagodott az intézményrendszer, amiket szükséges lenne beépíteni az Operatív Programba. Összességében elmondható, hogy a vállalkozások üzleti és szabályozási környezetére (KKV koordináció, jogszabályalkotás, adminisztrációs terhek, vállalkozóbarát ügyfélszolgálat, versenytorzító szabálytalanságok leépítése stb.) nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. A pénzügyi eszközök eredményességét pedig – a korábbi tapasztalatok szerint – nagyban befolyásolja, hogy mennyiben sikerül „motiválni” a közvetítő rendszert, sikerül-e eljuttatni a kidolgozott termékeket a vállalkozásokhoz.

Július végén hirdette ki az NFÜ az Új Széchenyi Kockázati Tőkeprogramok Közös Növekedési Alap Alprogram (ismertebb nevén Jeremie 3) pályázati felhívásának eredményét, augusztus végén pedig már a negyedik forduló végeredménye is nyilvános lesz. A négy kiírás során kiválasztott 28 alapkezelő összesen 128 milliárd forint tőke befektetésére jogosult az elkövetkező években. Rövid távon gondot okozhat, hogy kevés a befektetésre alkalmas vállalkozás.

Magyarországon a vállalkozások öt éves túlélési rátája az uniós átlaghoz közelítő, 50 százalék körül alakult még 2005 és 2007 között. A gazdasági válság nyomán megszűnt vállalkozások miatt a mutató értéke ugyanakkor meredeken csökkent 2008-at követően, 40 százalékos szinten stabilizálódott. Az alacsony túlélési ráta nem ad feltétlenül okot az aggodalomra, ha magas belépési rátákkal párosul. Egy cég megjelenése a piacon kísérletként is felfogható, természetszerűen a bukási arány is magas. A folyamat nagyban hasonlítható az innovációhoz, hiszen a vállalati szféra fejlődésének, megújulásának egyik legkevésbé költséges formája az új

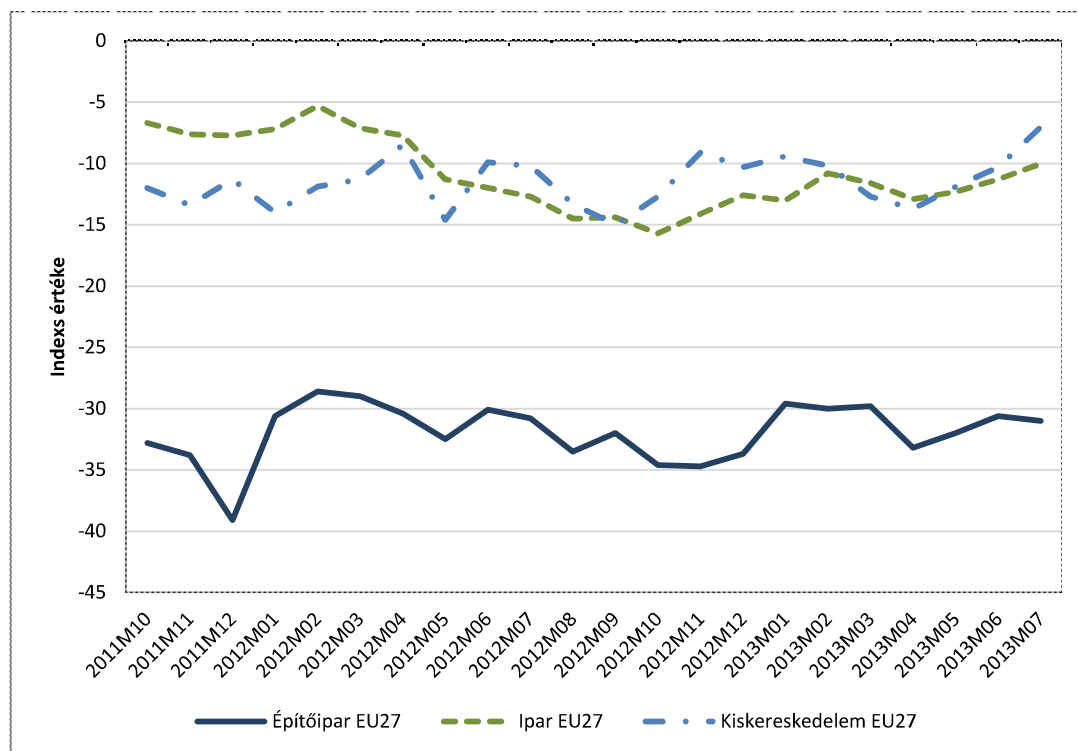
cégek alakulása (nemzetgazdasági szinten). Ahogy a gazdaság egészének az a leginkább kedvező, ha minél több vállalkozás fektet az innovációba (amelyből nem mindegyik lesz sikeres a piacon), úgy nemzetgazdasági szempontból is kedvező az új vállalkozások születése. Ebből a szempontból a legfontosabb gazdaságpolitikai következtetés, hogy a vállalkozások előtt álló be- (és kilépési) korlátokat alacsonyan kell tartani.

I. A KKV szektor általános jellemzése

1.1 Konjunktúra indexek

Az Európai Unió tagországaiban, a vállalkozások körében végzett bizalmi felmérések szerint júliusban minden megfigyelt területen tovább javultak a várakozások – kivéve az építőiparban. A feldolgozóiparban és kiskereskedelemben működő vállalkozások bizalmi indexe meredeken emelkedett júliusban. Az építőipari vállalkozások várakozásai alig módosultak.

1. ÁBRA: BIZALMI INDEXEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON (MÉRLEG, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

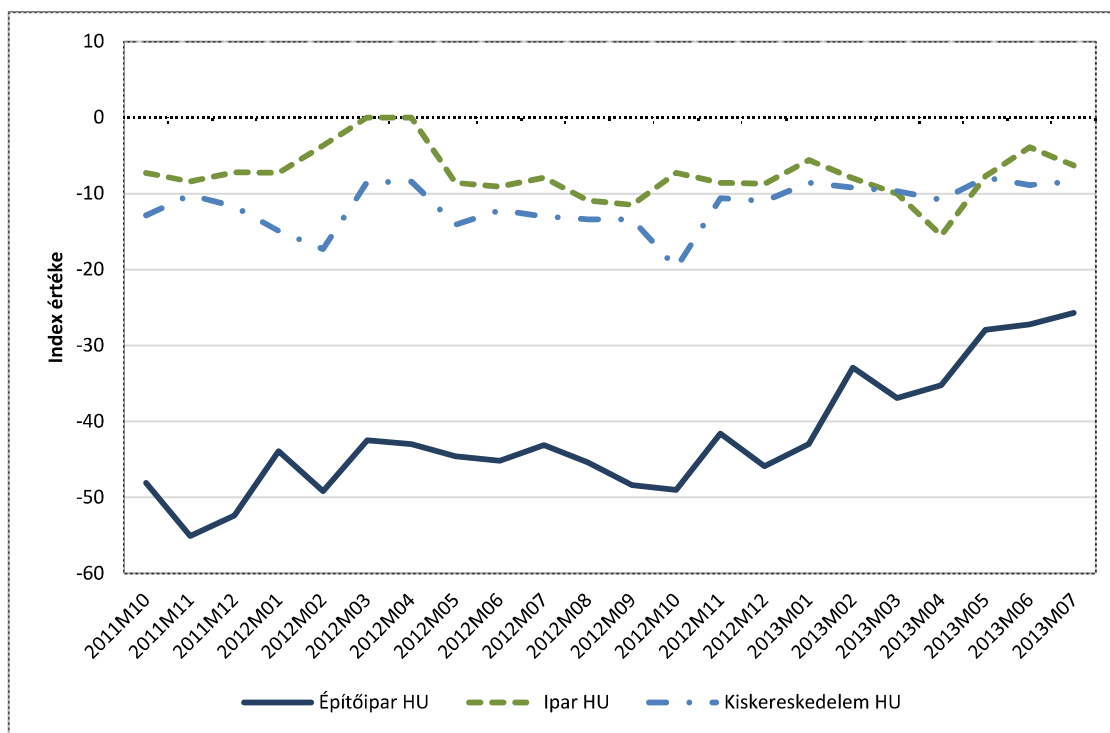

Forrás: Eurostat,

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teibs020&plugin=1>

A magyarországi vállalkozások körében végzett felmérés júliusban éppen eltérő tendenciákat jelzett. Miközben az építőipari vállalkozások bizalmi indexének javulása folytatódott, a feldolgozóipari és kiskereskedelmi cégek várakozásai alig változtak (a feldolgozóipari enyhén romlott is). Az építőipari cégek javuló indexe ugyanakkor egyre kedvezőbb reálgazdasági adatokat vetít előre ebben a szektorban.

2. ÁBRA: BIZALMI INDEXEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON (MÉRLEG, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

Forrás: Eurostat,

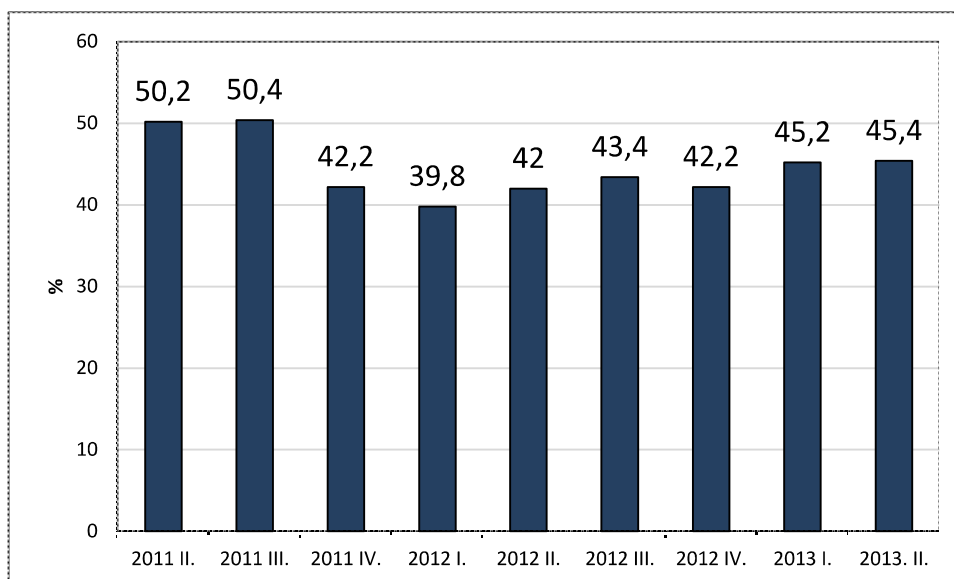
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teibs020&plugin=1>

Július közepén publikálta a Policy Agenda aktuális KKV Konjunktúra Indexét, amely minimális mértékben 45,2 százalékról 45,4 százalékra emelkedett egy negyedév alatt. „A válság végét jelentheti talán az, hogy két év óta ez az első negyedév, amikor az abszolút többség már nem vár további zsugorodást a gazdaságtól. Az előző negyedévben ugyanis a vállalkozások 52%-a várta, hogy a következő féléves távlatban romlani fog a magyar gazdaság helyzete, most viszont ez 44%-ra csökkent. Óvatosságra ad okot azonban, hogy továbbra is mindössze 25%-uk vár valamiféle növekedést.” – olvasható az intézet jelentésében¹.

A felmérésben résztvevő cégvezetők valamivel optimistábban tekintenek a cég saját jövőjére, mint az ország helyzetére. A likviditási helyzet romlására számítanak, miközben a beruházási kedv stagnál. A korábbi negyedéves felmérésben a vállalkozások még egyértelműen az értékesítési helyzet kedvezőbb alakulására számítottak, de az aktuális felmérésben az erre vonatkozó várakozások inkább stagnálást mutatnak.

¹ <http://www.policyagenda.hu/hu/index/meg-mindig-bizonytalanok-a-cegvezetok>

3. ÁBRA: POLICY AGENDA KKV KONJUNKTÚRA INDEXE

Forrás: Policy Agenda

A K&H július végén publikált felmérése ugyanakkor határozott javulást jelez a KKV-k várakozásaiban. A bizalmi index a második negyedévben már megközelítette a pozitív tartományt (a mélypont 2011 végén -43 pont volt, az aktuális érték -10 pont)².

1.2 Egymilliárddal segítenék a KKV-hitelezést

A KKV-k hitelezési nehézségeinek kezelése érdekében a kormány június elején döntött arról, hogy állami támogatást nyújt a vállalkozásoknak a kezességvállalási díjakhoz. A határozat a hiteleket két csoportra osztja. Az első körbe tartoznak az év június 15-től kibocsátott forgóeszköz, beruházási- és uniós támogatások önerejéhez igénybe vett hitelek. A második csoportba a június 15. után felvett egyéb hitelek tartoznak. (A Széchenyi Kártya Program konstrukció mindkét körből kimarad.) A fenti kölcsönök teljes futamidejére, a kezességvállalás díjának 50 százalékára, legfeljebb a hitelösszeg 0,75 százalékáig támogatást nyújt az állam.

A kormány augusztus elején döntött a keret mintegy egymilliárd forintos megemeléséről. A KKV-k javára 990 millió forintot csoportosítottak át (220 millió forintot a Vidékfejlesztési Minisztérium nemzeti támogatások alcíméhez, 780 millió forintot pedig a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium hazai fejlesztésű programok alcíméhez csoportosítottak).

² A felmérésről előző havi monitoring jelentésünkben írtunk részletesen.

II. Elemzések

2.1 GINOP társadalmi egyeztetésen

Július 11-én társadalmi egyeztetésre bocsátotta a Nemzetgazdasági Minisztérium a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programot³. A Program hét prioritástengelyt határoz meg:

1. KKV-k versenyképességének és hatékonyságának fejlesztése
2. Tudásgazdaság fejlesztése
3. Infokommunikációs fejlesztések
4. Célzott munkahelyteremtés és –megőrzés, kiemelt szolgáltatás- és társadalmi gazdaságfejlesztés
5. Foglalkoztatás ösztönzése és a vállalati alkalmazkodóképesség fejlesztése
6. Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése
7. Technikai segítségnyújtás

A KKV-k versenyképességének és foglalkoztatásának növelését kiemelt célként kezelő, egyeztetésre bocsátott program még csak egy rövid tervezet, így részletes elemzése még nem lehetséges. Alapvetően két szempontból azonban szükségesnek tartjuk megvizsgálni a most nyilvánosságra került dokumentumot. Egyrészt röviden bemutatjuk, hogy miként illeszkedik az Európai Unió Vállalkozás 2020 Cselekvési tervéhez és a várhatóan szeptemberben kormány elé kerülő KKV Stratégiához a most megismert tervezet, másrészt a következő tervezési időszakban hangsúlyosan megjelenő pénzügyi eszközök tervezett alkalmazását tekintjük át a korábbi kiírások eredményességére vonatkozó értékelés szemszögéből.

Illeszkedés a KKV Stratégiához

Prioritástengelyenként hat-nyolc problémát sorol fel az Operatív Program, amelyek azonban csak részben feleltethetők meg a nemzetközi versenyképességi felmérések szerinti problémáknak. A GINOP-ban meghatározott prioritások alapján is látható, hogy a program eltérő helyekre teszi a súlypontokat.

A WEF versenyképességi felmérése⁴ szerint Magyarország – a 12 pillér közül – az Üzleti élet kifinomultságában éri el a legrosszabb helyezést (86.). Ez főleg az üzleti, vállalkozói környezettel kapcsolatos indikátorokat tartalmazó mutató-csoport. A részletes mutatók tekintetében az adminisztratív terhek terén (138. a rangsorban) és a hatékony jogérvényesítésben (135. helyezés) értük el a legrosszabb eredményt az aktuális felmérés szerint. Az IMD World Competitiveness

³ <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-minisztrium/hirek/varga-mihaly-jelentos-lehetoseghez-jut-az-oroszag-az-unios-gazdasagfejlesztési-tamogatásokkal>

⁴ Global Competitiveness Report, 2012-2013
(http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf)

Indexe szerint ugyancsak a kormányzati hatékonyság területén vannak elmaradásaink⁵. Kérdőíves felmérések szerint⁶ a vállalkozások növekedését – a magas adó- és tb-terhek valamint nem kielégítő kereslet után – a gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága, a tisztességtelen verseny és a magas adminisztrációs terhek akadályozzák leginkább. A hivatkozott felmérések szerint a vállalkozások üzleti és szabályozási környezetére (KKV-koordináció, jogszabályalkotás, adminisztrációs terhek, vállalkozóbarát ügyfélszolgálat, versenytorzító szabálytalanságok leépítése stb.) nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. Az EU2020-hoz illeszkedő⁷, Vállalkozás 2020 Cselekvési Terv⁸ szintén a vállalkozói környezetre (vállalkozói kultúra, képzés, oktatás, vállalkozói „keretrendszerek”) helyezi a hangsúlyt. Az Entrepreneurship 2020 Action Plan három területen szorgalmaz beavatkozást:

1. Vállalkozói ismeretek oktatása, amely növeli a vállalkozói kedvet, hajlandóságot.
2. Megerősíteni a vállalkozói keretrendszereket, lebontani a strukturális akadályokat és támogatni a vállalkozások előrehaladását a különböző életszakaszokban.
3. A vállalkozói kultúra elterjesztése Európában.

A beavatkozási területek alatt a dokumentum az EU2020 tizenegy tematikus célkitűzéséből hetet felsorol (tehát hét uniós célhoz igazodik a gazdaságfejlesztési operatív program), de Az *intézményi kapacitás javítása és hatékony közigazgatás* tematikus célhoz való illeszkedés hiányzik, pedig a fentiek alapján indokolt lenne.

Az Európai Bizottság évről évre összehasonlító elemzést közöl a tagországok KKV-helyzetéről. Az Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag (SBA) alapján összeállított 2012-es értékelés szerint Magyarország tízből nyolc területen marad el az uniós átlagtól. A legnagyobb elmaradás a második esély (vállalkozás megszüntetésének ideje, költsége stb.) a gondolkozz előbb kicsiben (kormányzati szabályozás, egyszerűsítés stb.) és innovációs dimenziók mentén mérhető. A jelentés kiemelt megállapításai:

- A magyarországi KKV-szektor legalább 2005 óta stagnál.
- A mikrovállalkozások különösen fontosak, mivel az üzleti szféra több mint 36 százalékát adják.
- Magyarország 10-ből 8 SBA területen még mindig le van maradva a többi uniós országhoz képest, bár újabban több területen is fokozatos javulás észlelhető.
- A kormány továbbra is aktívan foglalkozik a KKV-politikával, de akad néhány intézkedés, amely kedvezőtlen hatással lehet a KKV-kra.

⁵ Az adó mértéke, összetettsége, az adósságállomány magas szintje szerepel még „dobogós” helyen a versenyképesség javulását akadályozó tényezők között. Ezekre viszont csak közvetett módon tud hatást gyakorolni a fejlesztéspolitika.

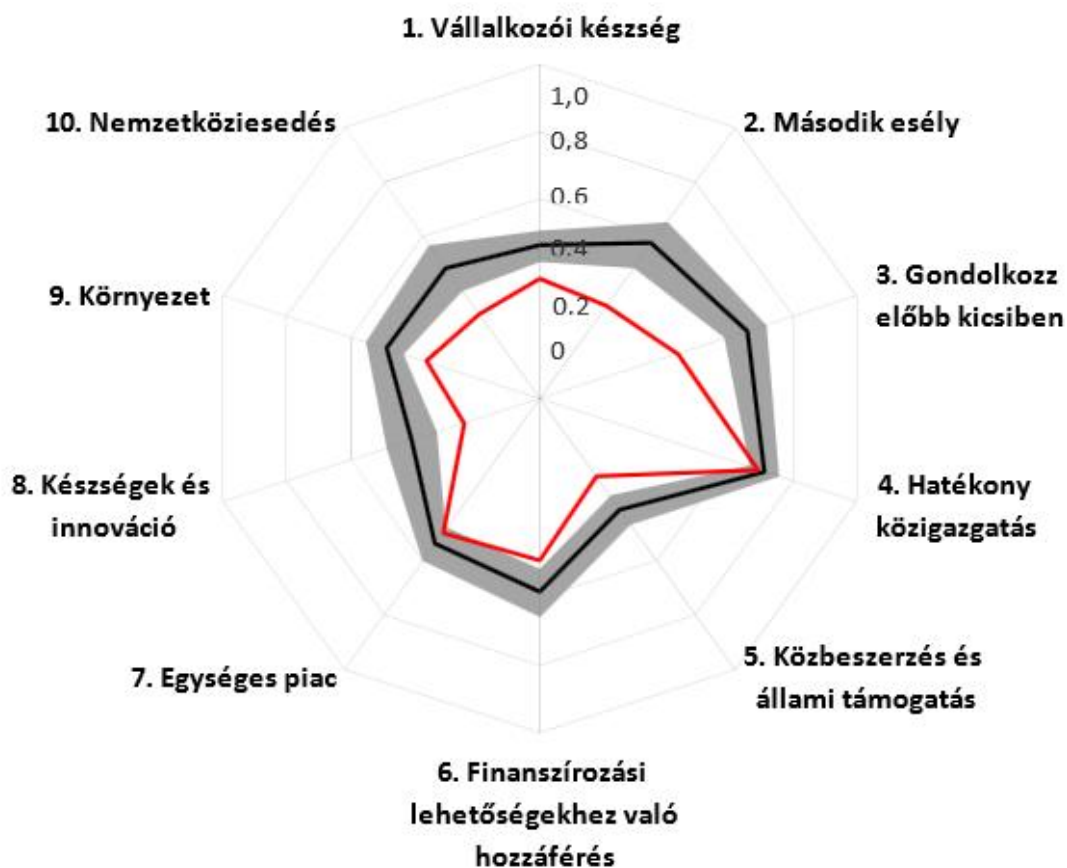
⁶ Századvég Gazdaságkutató Zrt. 2013. márciusi felmérése is hasonló eredményre jutott

⁷ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:en:PDF>

4. ÁBRA: MAGYARORSZÁG SBA ÉRTÉKELÉSE, 2012

■ Uniós átlag +/- 0,5 szórás ■ Magyarország

Forrás: SBA Fact Sheet, 2012

Éppen a fent bemutatott felsorolt problémák miatt fogalmazza meg a Kormány elé várhatóan szeptemberben kerülő KKV stratégia a következő három célterületet⁹:

- Vállalkozások növekedési potenciáljának javítása
- Támogató vállalati környezet
- Külső finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés javítása.

A növekedési potenciál javítása két eltérő megközelítést olvaszt egy cél alá. Egyrészt a magas növekedési potenciállal rendelkező vállalkozások célzott – elsősorban export piacra lépésének és innovációs tevékenységének – támogatását, másrészt a kisebb, növekedésre korlátozottan képes vállalkozások differenciált vállalkozásfejlesztését. Ez utóbbi körben lehetnek sikeresek a foglalkoztatás növelése érdekében tett lépések.

A vállalkozások növekedését elősegítő vállalati környezetet az üzleti környezet fejlesztésén és az állami szabályozás javításán keresztül lehet kiépíteni. A külső finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés javítása cél abból a feltevésből indul ki, hogy a források megfelelő mennyiségben

⁹ http://www.kormany.hu/download/1/c2/e0000/KKV_strat_t%C3%A1rsadalmi_egyeztet%C3%A9sre.pdf

rendelkezésre állnak, a probléma a közvetítő rendszerben van, ezért szükséges a támogatott és piaci források elérhetőségét is hatékonyabbá tenni.

A KKV Stratégiához való illeszkedés nem tükröződik a bemutatott Operatív Programban.

Tapasztalatok a pénzügyi eszközök hazai alkalmazásáról

A Pénzügyi eszközök fejlesztése prioritástengelyben megfogalmazott problémára (a KKV-k számára problémát jelent „finanszírozási források bevonása”) csak részben adnak választ a megfogalmazott intézkedések, mivel a források elérhetősége is akadály. A problémák között megjelenik, hogy a vállalkozások képtelenek fejlődésnek indulni „forráshiány, szervezési, együttműködési és egyéb nehézségek miatt”. Az intézkedések ugyanakkor nem adnak választ a felsorolt problémákra:

- A forráshiány egy külön prioritásban jelenik meg (Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése), a hivatkozott részben nem szerepel.
- A szervezési nehézségekre pedig vállalkozói képzések, vállalkozói tanácsadás adhatna megoldást, ezek viszont hiányoznak az intézkedések közül.

Érdemes röviden áttekinteni, hogy milyen tapasztalatokkal gazdagodtunk a 2007-2013 között felhasznált visszatérítendő támogatások felhasználásával. A KPMG által a Pénzügyi eszközök értékeléséről készített felmérése¹⁰ inkább a közvetítő rendszer hiányosságaira hívja fel a figyelmet. A tanácsadó cég 2013. áprilisában publikált jelentésében a korábbi tervezési időszak visszatérítendő támogatásainak felhasználását, az intézményrendszerben felhalmozódott tapasztalatokat gyűjtötte össze és rendszerezte. A jelenleg futó GOP-KMOP pénzügyi eszközök eddigi eredményéről készült értékelés főbb megállapításai a következők voltak:

- javasolt az elérhető, állami és uniós források teljes körű forrástérképének elkészítése és stratégiai jellegű áttekintése;
- a pénzügyi eszközökhöz kapcsolódóan a konstrukcióban részt vevő vállalatok, illetve a közvetítő intézmények számára nyújtott további tanácsadás, oktatás támogatása javasolt;
- a következő ciklus hitel és garancia arány allokációs tervének kialakításakor célszerű a teljes KKV hitelezéssel foglalkozó hitelintézeti kört megkérdezni a garancia termék vonatkozásában a piac olcsó-forrás igényét illetően.

A 2007-2013-as időszak pénzügyi eszközeit három csoportba lehet sorolni: hiteltermékek, garanciatermékek és kockázati tőkealapok.

A hiteltermékek kezdetben csak mikro- később kisvállalkozások, végül pedig középvállalkozások számára is elérhetőek voltak. A hitelprogramok 2012. december 31-ig 87 milliárd forintnyi Jeremie forrást, a keret 61 százalékát szerződtek le (KMOP tekintetében ez már tavaly év végén elérte a

¹⁰ Értékelés a Gazdaságfejlesztési Operatív Program pénzügyi eszközeiről. KPMG. 2013. április http://www.nfu.hu/download/48260/P%C3%A9nz%C3%BCgyi_eszk%C3%B6z%C3%B6k_%C3%89rt%C3%A9kel%C3%A9si_jelent%C3%A9s.pdf

keret 85 százalékát- jelentős tehát a területi koncentráció). A források jelentős részben beruházási célt szolgáltak. A hitelintézetek aktivitása kezdetben alacsony volt, a program előrehaladásával azonban fokozatosan nőtt. A hitelprogram legaktívabb szereplői azonban a pénzügyi vállalkozások voltak – hiszen ők működésüket teljes mértékben a Jeremie forrásokra alapozták, nem úgy mint a hitelintézetek, akik meglévő portfóliójukba illesztették be a támogatott forrást. A helyi vállalkozásfejlesztési központok (vállalkozásfejlesztési alapítványok) aktivitása a program előrehaladásával csökkenő trendet mutatott.

A garanciatermékek paraméterei - a hiteltermékekhez képest – kevesebbet változtak a program alatt, ennek ellenére a várakozásoknak kevesebb forrást sikerült lekötni ezen pénzügyi terméken keresztül. 2012. december 31-ig a teljes keret mindössze 9,5 százalékát sikerült leszerződni. Az értékelés szerint a garanciatermék felfutását a KKV-k alacsony hitelkereslete és a bonyolult szabályozási előírások egyaránt hátráltatták. A garanciatermékek csak beruházási hitelek mellé vehetők igénybe, a beruházási hitelek iránti kereslet ugyanakkor a válság éveiben jelentősen visszaesett. Szabályozási oldalról a kettős finanszírozás tilalma bizonyult akadállyal, amely gátat szabott a Jeremie hitel- és az Új Széchenyi hitelgarancia-termékek közös nyújtásához. Javasolt lenne a visszacsorgó források terhére egy olyan garanciaprogram elindítása, amelynek segítségével a támogatás előfinanszírozását garantáló konstrukció kerülne kialakításra.

Fontos kiemelni, hogy a pénzügyi eszközök közvetítésében szerepet vállaló kereskedelmi bankok kockázatkezelési modellje nehezen összeegyeztethető a támogatáspolitikai elvekkel, ezért a kereskedelmi bankokon keresztül folyósított visszatérítendő támogatások felhasználása kevésbé volt sikeres – olvasható a hivatkozott jelentésben. Ebből a szempontból helyes irányt fogalmaz meg a második intézkedés, miszerint fejleszteni kell a támogatásközvetítésben részt vevő pénzügyi közvetítőket, de ennek konkrét lépései nem derülnek ki.

A Jeremie kockázati tőkeprogram sikeresnek mondható, regionális összehasonlításban kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Jelentősége elsősorban abban áll, hogy sikerült ellensúlyoznia a válság miatt egyébként visszaeső kockázati tőkebefektetéseket. A keret 23,5 százaléka került 2012 végéig leszerződésre (a kockázati tőkeprogramokról részletesebben lásd a következő fejezetet).

Az értékelés szerint összességében a széles körben bevont közvetítői hálózaton keresztül a program piacfejlesztő szerepében olyan vállalkozói csoportoknak tudott forrást nyújtani, akik máshonnan nem jutottak volna hozzá, hiszen ezek a vállalkozások kiszorultak volna a banki hitelezésből. Az induló cégek és számos mikrovállalkozás számára pedig nincs is piaci alternatíva.

A jelentés készítői által megfogalmazott legfontosabb javaslatok:

- a pénzügyi eszközök strukturálása javasolt, meg kell határozni az azokhoz kapcsolódó célcsoportokat;
- célszerű egy átfogó forrástérképet készíteni;
- a pénzügyi eszközök közvetítésében résztvevő intézmények kiemelt támogatása javasolt (tanácsadással, oktatással);

- a garanciatermékeket egyszerűsíteni kell, feltehetően azok bonyolultsága is hozzájárult ezen termékek iránti alacsonyabb kereslethez;
- az eljárásrendet tovább kell egyszerűsíteni.

A pénzügyi eszközök célzott felhasználása javasolt, a vállalkozások különböző célcsoportjainak megfelelő, különböző növekedési szakaszokhoz illeszkedő eszközök meghatározásával. Mindehhez a közvetítő rendszer hatékonyságának növelésére is szükség van.

2.2 Tovább bővül a kockázati tőke program

Magyarország régiós összehasonlításban kedvező helyen áll a GDP arányos kockázati tőkebefektetések alapján. 2012-es összehasonlítás szerint¹¹ Európában az ötödik legjobb eredményt értük el Svédország, Dánia, az Egyesült Királyság és Finnország után. A tőkebefektetéseknek a válságot megelőző években az uniós forrásból finanszírozott Jeremie programok adtak új lendületet. A kihelyezhető tőke két új kiírásnak köszönhetően nyáron további 40 milliárd forinttal nőtt, ezzel a teljes „keret” megközelítette a 130 milliárd forintot.

A második évezred első évtizedének végére a kockázati tőkebefektetések kedvelt célpontjává vált Kelet-Európa. Magyarországon az évtized közepén a tőkebefektetések 100 millió euróról 500 millió euró fölé ugrottak 2005-ről 2006-ra, majd a gazdasági válság nyomán jelentős korrekció következett.

1. TÁBLÁZAT: A MAGYARORSZÁGI KOCKÁZATI- ÉS MAGÁNTŐKE-BEFECTETÉSEK ÉRTÉKÉNEK, SZÁMÁNAK ÉS ÁTLAGOS MÉRTÉKÉNEK ÉVENKÉNT I ALAKULÁSA

	Befektetett tőke értéke (Millió Euró)	Befektetési ügyletek száma (db) – zárójelben a Jeremie-s befektetés	Átlagos befektetési érték (millió euró)
2002	127	29	4,4
2003	117	32	3,7
2004	108	41	2,6
2005	131	26	5
2006	535	39	13,7
2007	491	26	18,9
2008	477	25	19
2009	214	12	17,8
2010	65	17 (15)	3,8
2011	195	37 (24)	5,3

Forrás: Karsai Judit: A Kockázati és magántőke-ipar 2011. évi eredményei.

Július végén hirdette ki az NFÜ az Új Széchenyi Kockázati Tőkeprogramok Közös Növekedési Alap Alprogram (ismertebb nevén Jeremie 3) pályázati felhívásának eredményét, augusztus végén

¹¹ A Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület 2012. évi kiadványa

pedig már a negyedik forduló végeredménye is nyilvános lesz. Az eredeti tervek szerint a harmadik körben csak négy alapkezelőt választottak volna ki, de – az indoklás szerint – magas túljelentkezés miatt további négy nyertes alapkezelőt hirdettek ki. A negyedik kiírásban további két alapkezelőt választanak ki. A négy kiírás során kiválasztott 28 alapkezelő összesen 128 milliárd forint tőke befektetésére jogosult az elkövetkező években (a versenyt tovább növeli a szinten uniós forrásokkal gazdálkodó Széchenyi Tőkebefektetési Alap tevékenysége, amely régióként 2-2 milliárd forint kihelyezésére kapott felhatalmazást).

Az alapok vagyonának 70 százalékát adja a támogatás, a maradék 30 százalékot saját forrásból kell biztosítani. Az alapkezelők – egy kivétellel – csak a közép-magyarországi régió kívüli székhellyel rendelkező vállalkozásokban fektethetnek tőkét.

2. TÁBLÁZAT: JEREMIE PROGRAM KERETÉBEN NYERTES ALAPKEZELŐK ÉS ÁLTALUK KEZELT TŐKE (MRD FT)

Alapkezelő megnevezése	Alap tőkéje	Ebből támogatás	2012 végéig kihelyezett
Jeremie 1 (eredményhirdetés: 2009. október 9.)			
Biggeorge's-NV EQUITY Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4	2,80	1,7
Central-Fund Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	5	3,50	1,4
DBH Investment Zrt.	5	3,50	1,6
Euroventures Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt. (először Etalon Capital néven, 3,1 milliárd Svájci Alap)	7,1	2,80	3,0
Finext Startup Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	7,36	5,15	3,0
MORANDO Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	6,5	4,55	4,0
Portfolion Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	6,8	4,76	5,0
Primus Capital Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	6,2	4,34	3,9
Jeremie 2 – Magvető Alapok (eredményhirdetés: 2012. október 29.)			
Core Venture Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	2,14	1,5	-
Első Magyar Kockázati Tőkealapkezelő Zrt	2,14	1,5	-
Kairos Kockázati Tőkealapkezelő Zrt	2,14	1,5	-
Prosperitás Kockázati Tőkealapkezelő Zrt.	2,14	1,5	-
Jeremie 2 – Növekedési Alapok (eredményhirdetés: 2012. október 29.)			
New York Kockázati Tőkealapkezelő Zrt	4,28	3	-
X-Tech Kockázati Tőkealapkezelő Zrt. (Equity Kockázati Tőkealapkezelő)	4,28	3	-
Venturio Kockázati Tőkealapkezelő Zrt	4,28	3	-
Bonitás Kockázati Tőkealapkezelő Zrt.	6,42	4,5	-
Kairos Kockázati Tőkealapkezelő Zrt	6,42	4,5	-
Prosperitás Kockázati Tőkealapkezelő Zrt.	6,42	4,5	-
Jeremie 3 (eredményhirdetés: 2013. július 29.)			
Alliance Jura-Hongrie Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Perion-Invest Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Tőkepartner Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Dinamo Ventures Kockázati Tőkealapkezelő Zrt.	4,28	3	-
Hemisphere Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
PBG FMC Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Valor Capital Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Core Venture Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt.	4,28	3	-
Összesen	122,9	83,9	23,6

Forrás: kockazatitoke.blog.hu, insiderblog.hu (<http://insiderblog.hu/blogzine/2013/08/07/forrasboseq-alapkezelok-listaja/>), Századvég Gazdaságtudató Zrt. gyűjtés

Az elsőként létrejött Jeremie alapok azokat a növekedési potenciállal rendelkező, 5 évnél fiatalabb mikro-, kis- és középvállalkozásokat célozzák meg, melyek éves árbevétele nem haladja meg az 1,5 milliárd forintot, és nem tekinthetők „nehéz helyzetben lévőnek”. A befektetés mérete projektenként évente maximum 1,5 millió euró, ami maximum 3 egymást követő évben ismétlődhet meg.

A második Jeremie körben a Közös Magvető Alap Alprogram az induló fázisú, azaz a legfeljebb 3 évvel korábban alapított, mikro- vagy kisvállalkozásokat célozza, melyek évente legfeljebb 200 millió forint árbevételt érnek el. A befektetés mérete egyszeri maximum 150 ezer euró lehet, amit ugyanekkora kölcsönrel ki lehet egészíteni. A program másik lába, a Közös Növekedési Alapok Alprogram az üzleti angyalok fémjelzte szakaszon már továbbjutott, 5 évnél fiatalabb, maximum 5 milliárd forintos árbevétellel rendelkező, növekedési fázisban lévő mikro-, kis- és középvállalatokat finanszíroznak. A befektetés mérete évente maximum 2,5 millió euró (ami többször is megismételhető), így a nagyobb cégek is célcsoportjába tartoznak.

A harmadik és negyedik körös felhívás keretében kiválasztott alapkezelők 5 éven belül alapított, maximum 5 milliárd forintos árbevétellel rendelkező vállalatoknak nyújthatnak forrást. A befektetés mérete nem haladhatja meg az évi 2,5 millió eurót.

A program sikeressége azon múlik, hogy sikerül-e kihelyezni az alapkezelők számára rendelkezésre álló forrást. Ezt követően már csak az a kérdés, hogy milyen eredményességgel (milyen exit-ekkel) tudják zárni a tőkebefektetéseiket az alapok.

A KPMG 2013. áprilisában, 2012-es adatok alapján készített tanulmánya a források 80 százalékos kihelyezését prognosztizálja egy egyszerű trend-becsléssel¹². Az elemzés készítői tehát azzal számoltak, hogy a korábbi időszakban jellemző kifizetések folytatódnak. Az előrejelzést azonban nagyban torzíttja, hogy az alapkezelők száma időközben jelentősen bővült, a válság miatt pedig egyre nehezebb tőkebefektetésre „alkalmas”, a pályázati felhívás céljainak megfelelő (elsősorban kisebb, gyorsan növekvő, dinamikus) céget lehet találni.

Az első körös Jeremie alapok 2012. végéig a források 53 százalékát tudták kihelyezni (23 milliárd forint, 72 befektetés). A 2013. évi befektetésekről (amikor már a Jeremie II nyertesei is befektethettek), nagyon kevés információ található. A szakmai híradások¹³ és információink szerint is nagy a „csönd”, azaz nehezen találunk befektetésre alkalmas társaságokat az alapkezelők.

Ennek egyik magyarázata lehet a gazdasági válság. A pangó belföldi és külföldi kereslet mellett nehezebben bukkannak fel a magas növekedési potenciállal bíró kezdő vagy fiatal vállalkozások. A másik probléma – amit az alapkezelők az utóbbi időben gyakran megfogalmaznak –, hogy a Jeremie program keretében, vagy azon kívül korábban több forrást kellett volna biztosítani projektfejlesztésre, inkubációra. A növekedési pálya kezdeti szakaszának koncentrált

¹² http://www.nfu.hu/a_gazdasagfejlesztési_operatív_program_penzügyi_eszkozeinek_ertekelese_4_prioritas

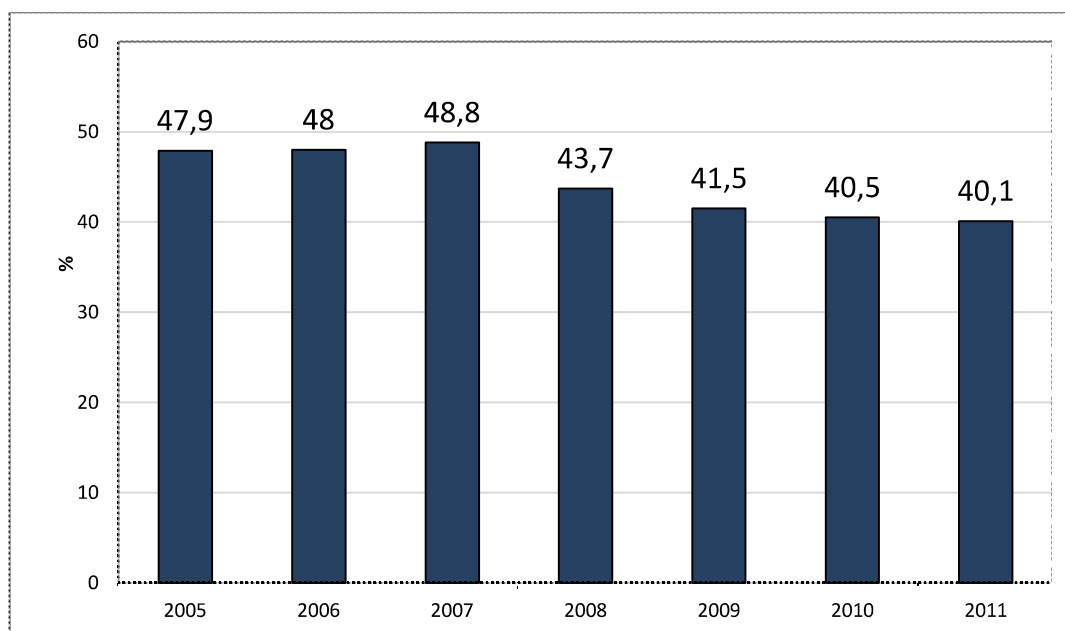
¹³ http://kockazatitoke.blog.hu/2013/08/02/tokeboseg_projektinseg

támogatásával „kitermelhető” lett volna az a vállalkozói kör, amely a kockázati tőkebefektetések célcsoportja lehetne.

2.3 Vállalkozás-demográfia

A vállalkozások öt éves túlélési rátája azt mutatja, hogy az öt évvel ezelőtt újonnan indított vállalkozások közül hányan tekinthetők öt évvel később is működőnek. A KSH júniusban publikált felmérése¹⁴ szerint a magyarországi vállalkozások öt éves túlélési rátája 2011-ben 40,1 százalék volt, ami némi csökkenést mutat a korábbi eredményekhez képest. Az Európai Unió tagországaiban ez az érték jellemzően 40-60 százalék között mozog, azaz a vállalkozások közel fele – néhol több mint fele – nem éri meg az ötödik évet. 2010-es adatok alapján Svédországban (62%) és Ausztriában (59%) a legnagyobb, míg Litvániában (23%) és Magyarországon (40%) a legalacsonyabb¹⁵. Az USA, Kanada és Nagy-Britannia esetében a feldolgozóipari vállalatok túlélési rátája kisebb, mint Nyugat-Európa országaiban.

5. ÁBRA: VÁLLALKOZÁSOK ÖT ÉVES TÚLÉLÉSI RÁTÁJÁNAK ALAKULÁSA

Forrás: KSH

Magyarországon a túlélési ráta az uniós átlaghoz közelítő, 50 százalék körül alakult még 2005 és 2007 között. A gazdasági válság nyomán megszűnt vállalkozások miatt a mutató értéke ugyanakkor meredeken csökkent 2008-at követően, 40 százalékos szinten stabilizálódott.

A vállalkozások túlélési képességét nagyban befolyásolja, hogy milyen ágazatban, milyen régióban tevékenykedik. Meghatározó a vállalkozás mérete és a választott vállalkozási forma is.

¹⁴ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/valldemog/valldemog11.pdf>

¹⁵ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:One-to-five-year_survival_rates_of_enterprises,_2010,_business_economy,_%28%25%29.png&filetimestamp=20130604082504

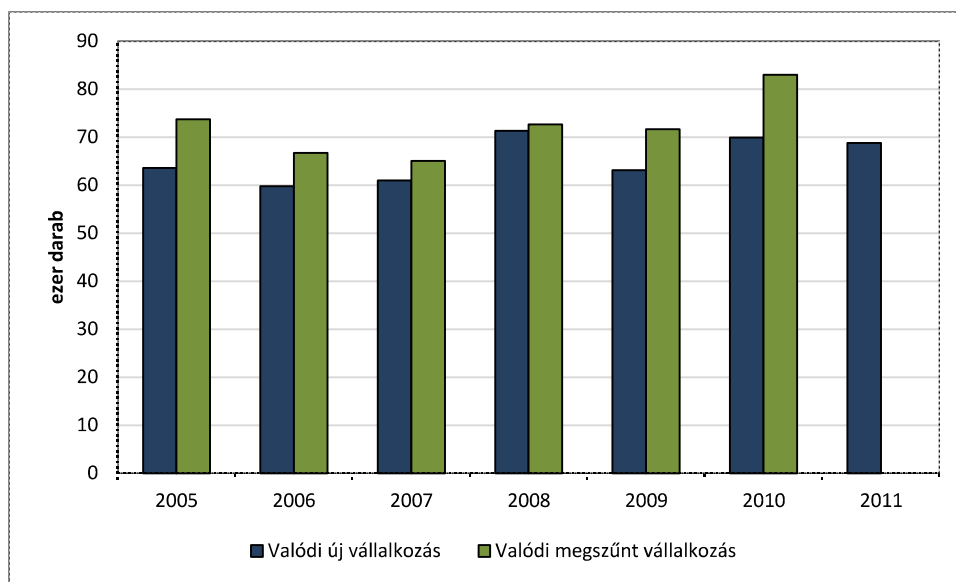
Alapvetően elmondható, hogy a Közép-magyarországi régióban működő, nagyobb méretű vállalkozások túlélési esélyei a kedvezőbbek.

A társas vállalkozások túlélési rátája magasabb (47,5 százalék), az egyéni vállalkozások közül többen adják fel a működést öt év elteltével (33,4 százalék a túlélési ráta). Ágazatonként vizsgálva a pénzügyi, biztosítási szektorban tevékenykedő vállalkozások rátája a legalacsonyabb: ebben a körben az újonnan indított vállalkozásoknak mindössze 16,4 százaléka működik öt év elteltével is. A „legstabilabb” gazdasági ágazatnak az egészségügyi, szociális ellátás (69,1 százalék) és a szakmai, tudomány, műszaki tevékenység (55,8 százalék) tekinthető. Az egy-két fővel induló, kisebb vállalkozások közel 30 százaléka már az első évben megszűnik, míg a 100 főnél nagyobb cégeknek csak alig 5 százaléka.

Az alacsony túlélési ráta nem ad feltétlenül okot az aggodalomra, ha magas belépési rátákkal párosul.

A KSH módszertan szerint valódi új vállalkozásnak az a vállalkozás minősül, amelyik az adott évben működőnek számított és a megelőző két évben nem számított működőnek. A jogelőddelel rendelkező szervezetek nem számítanak az újonnan alakuló cégnek. A megszűnt vállalkozást akkor tekinti valódi megszűnt vállalkozásnak a statisztika, ha egymást követő két évben kimarad a működő szervezetek közül. A jogutóddal megszűnt szervezetek nem számítanak valódi megszűnésnek. Mindebből adódóan a valódi új vállalkozások időszora rendre „előbbre jár” mint a valódi megszűnt vállalkozások időszora.

6. ÁBRA: VALÓDI ÚJ VÁLLALKOZÁSOK ÉS VALÓDI MEGSZÜNT VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA

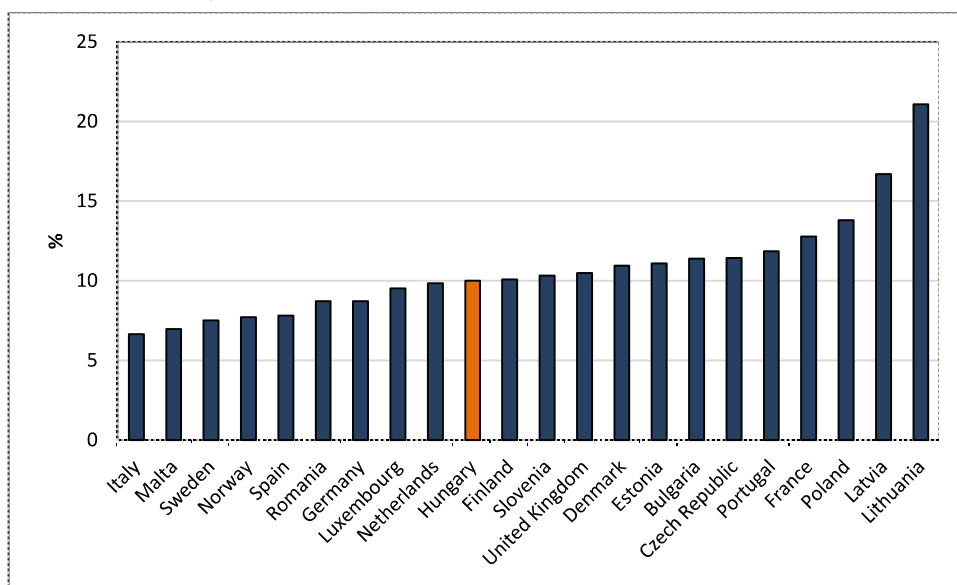
Forrás: KSH

A megszűnt vállalkozások száma a gazdasági válság időszakában, 2008-at követően számottevően emelkedett. 2011-ben már közel 83 ezer vállalkozás szűnt meg ténylegesen. A valódi új vállalkozások indítása a 2008-as csúcsot követően mérséklődött, de jelentősebb visszaesés csak 2009-ben volt. 2010-ben és 2011-ben a mutató már ismét megközelítette a 70 ezret.

A megszűnések száma gazdálkodási formánként azonos mértékben változott. A ténylegesen megszűnt vállalkozások között a mikrovállalkozások teszik ki a legnagyobb részt (79 ezer). Jelentős a foglalkoztatási hatása ugyanakkor a középvállalati körben megfigyelhető megszűnéseknek is. Míg 2007-ben összesen 40 vállalkozás szűnt meg ebben a kategóriában, addig 2008-ban 173, 2009-ben 94, 2010-ben 134.

Az Eurostat adatai szerint Magyarországon a vállalkozások születési rátája 10 százalék körül alakul (2008-ban kicsivel fölötte, 2009-ben pár tizeddel alatta volt a mutató értéke), ami az európai középmezőnynek felel meg.

7. ÁBRA: VÁLLALKOZÁSOK SZÜLETÉSI RÁTÁJA 2010-BEN (ÚJ VÁLLALKOZÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES VÁLLALKOZÁSON BELÜL)

Forrás: Eurostat,

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00142&plugin=1>

Egy cég megjelenése a piacon kísérletként is felfogható, természetesen a bukási arány is magas. A folyamat nagyban hasonlítható az innovációhoz, hiszen a vállalati szféra fejlődésének, megújulásának egyik legkevésbé költséges formája az új cégek alakulása (nemzetgazdasági szinten). Ahogy a gazdaság egészének az a leginkább kedvező, ha minél több vállalkozás fektet az innovációba (amelyből nem mindegyik lesz sikeres a piacon), úgy nemzetgazdasági szempontból is kedvező az új vállalkozások születése. Ebből a szempontból a legfontosabb gazdaságpolitikai következtetés, hogy a vállalkozások előtt álló be- (és kilépési) korlátokat alacsonyan kell tartani.

Ráadásul a vállalatok piacra való belépésének és kilépésének folyamata kevés foglalkoztatottat is érint – hiszen jellemzően a néhány fős, kicsi vállalkozások túlélési rátája az alacsonyabb, azaz pár fős cégek lépnek be és pár fős cégek szűnnek meg. A túlélő vállalkozások mérete az évek múlásával egyre gyorsabban nő, a nagyobb cégek bukási aránya pedig már kisebb. A gyors növekedés nyomán a túlélő vállalatok átlagos mérete az első hét évben megduplázódik. Az átlagos vállalati méretnek a piacra való belépést követő növekedése gyorsabb a szolgáltató szektorban, mint a feldolgozóiparban.